

törekedett, és az oroszbarát diszidensekre, akik II. Katalin támogatásával iparkodtak fenntartani az országrontó maradi alkotmányt.

Katalinnak Lengyelország feletti gyámkodása hamarosan felkeltette a két érdekelt szomszédnak, Poroszországnak és Ausztriának féltékenységét. A tárgyalások eredményeként végül is a három nagyhatalom Lengyelország megcsomkításában egyezett meg egymással (1772). Oroszország zsákmányolt legtöbbet, a Duna- és a Dnyeper-vonaltól keletre eső részt (Fehéroroszországot); Mária Terézia a magyar szentkorona történelmi jogán Galiciát és Ladomériát szerezte meg; II. Frigyes pedig Nyugat-Poroszországot Danzig nélkül. (Danzig a középkorban pomerán-szláv város volt, majd a német lovagrend birtokába jutott s nagyrészt elnémetesedett. Mikor a lengyelek elfoglalták Pomerániát, Danzig is lengyel fennhatóság alá került, de nagy politikai és gazdasági szabadságjogokat engedélyeztek számára. A mostani felosztás után Danzig is néhány évig Poroszország fennhatósága alá került.)

A lengyel nemzet megcsomkítása után sem ismerte fel teendőit. Így nem maradt más hátra, mint az ország teljes és végleges feldarabolása, amely nemsokára be is következett.

II. Katalin török háborúi. A keleti kérdés. A cárnő mélyen behatolt Lengyelország testébe s ugyanakkor Törökországgal is háborút folytatott, hogy útat nyisson országának a Fekete-tengerre. A portával azután úgy egyezett ki, hogy védőjeles Moldva és Oláhország keresztény népeinek s bizonyos felsőbbiséget élvez a Krimi-félszigeti tatárok fölött. Krimiát utóbb egészen bekebelezte Oroszországba s ezzel a Dnyeszterig, vagyis Beszarábiáig terjesztette Oroszország határait.

Katalin Nagy Péter álmát törekedett végrehajtani és Konstantinápolyt akarta megszerezni, Oroszországnak ez a törekvése azonban nem lehetett közömbös a nagyhatalmak előtt és Konstantinápoly hovatarozásának ügye hovatovább egész Európát foglalkoztató „keleti kérdéssé“ duzzadt. Ettől kezdve a keleti kérdés megoldása nagy gondot okozott az európai nagyhatalmaknak. Még az első világháborúnak is az volt egyik főoka, hogy egészen odáig nem sikerült a keleti kérdést kielégítően megoldani.

III. Összefoglalás.

1942. november 1. hete.

Alkotmánytan.

VI. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Az állam bírói hatalma.

Nevelési cél: A pártatlan igazságszolgáltatásnak köszönhetjük igaz ügyünk védelmét.

V á z l a t.

I. *Előkészítés.* a) Kapcsoló ismétlés. A kormányzó vagy végrehajtó hatalom.

b) Célkitűzés.

II. *Tárgyalás.* Az állam bírói hatalma. Mindenhol előfordulnak viták, ellentétek, amiben döntenit kell, mert mindegyik azt hiszi: övé az igazság. Jó törvények mellett is vannak emberek, akik mások vagyonához nyúlnak, életére törnek, csalást, árulást, becsületsértést követnek el.

Senki nem lehet önmagának bírása. Önhatalmúlag megtorolni nem szabad vélt sérelmeinket!

Szükség van egy olyan hatalomra, amely az igazságot hirdeti, a törvénytelenégeket megtorolja, a jogrendet megvédi és fenntartja s vitás ügyekben igazságot szolgáltat. Ezt végzi az állam bírói hatalma. Nélküle zavar, viszálykodás, békétlenség lenne uralkodó a társadalomban. (Ököljog!)

Vannak: kihágások, vétségek és büntettek. Az enyhébb vétkek a kihágások, a súlyosabb vétkek a vétségek, a legsúlyosabbak a bűnök. Mindezekről részletesen intézkedik a Büntető törvénykönyv.

Legszigorúbban büntetendő a büntett. Szándékos rossz cselekedet.

A kihágás gondatlanságból ered.

Kihágásokat nemcsak törvények, hanem hatósági rendeletek ellen is el lehet követni. Van: állam elleni kihágás (zászló, címer bemocskolása); a hatóságok és közrend elleni kihágás (utcai verekedés); közbiztonság elleni kihágás (engedély nélkül koldul).

Legnagyobb büntett a hazaárulás; az előre megfontolt emberölés, az államfő megölése vagy annak kísérlete. Ezeket halállal büntetik. De nemcsak a büntett elkövetőit, hanem a felbujtókat is szigorúan büntetik. Más súlyos bűnököt a törvény fegyházzal büntet. Ez lehet évekig vagy életfogytig tartó. A büntett vagy vétség nagyságához képest lehet még börtön, vagy fogházbüntetés. Van még pénzbüntetés, hivatalvesztés, a politikai jogok gyakorlásától való felfüggesztés. A politikai bűncselekményt és a párbajt államfogházzal bünteti a törvény.

Legsúlyosabb büntetés a fegyház = szigorú bánásmód és kényszermunka, dologház;

enyhébb a börtön = jobb bánásmód, könnyebb munka;

fogház: a rab maga választhatja a végzendő munkát;

polgári jogok, hivatalvesztés;

államfogház = nem köteles munkát vállalni s ellátásáról maga gondoskodhatik.

A bírák függetlensége. Nem függnék hivatalfőnöküktől, nem vonhatók felelősségre.

A bírói eljárás. Vád (panasz) alapján indul meg. Vádló és vádlott.

Per. A vádlottat védő védelmezi, a vádló szerepét a királyi ügyész tölti be. Perbeszédék. Bizonyítás. Ítélet.

A bíróságok szervezete:

Járásbíróságok.

Királyi törvényszékek.

Királyi táblák.

Királyi Kúria.

Polgári perek: alperes, felperes.

Községi bíraskodás = községi bíróság.

Katonai bíraskodás.

Közigazgatási bíróság.

Igazságügyminisztérium fennhatósága alá tartoznak.

Járásbíróságok, a vármegye székhelyén törvényszékek-ítélőtáblák (Budapest, Győr, Pécs, Debrecen, Szeged), a királyi Kúria.

Nem királyi bíróságok: községi bíróságok, tőzsdebíróság, választott bíróságok stb.

Az ügyészség a büntetendő cselekmények üldözésére szolgál az állam közérdekét képviseli. Az ügyészségek mint közvádlók működnek az igazságszolgáltatás terén.

III. Összefoglalás.

1942. noveber 3. hete.

Alkotmánytan.

VII. OSZTALY.

A tanítás anyaga: Az ipar. Nagyipar.

Nevelési cél: Az ipari pályák megszerettetése. A magyar ipar pártolásának szükségessége.

Kapcsolás: Történelmi kapcsolat a céhekkal, régi iparjogú városaink, az iparszabadság fejlődése. Iparkamarák.

V á z l a t.

I. *Előkészítés.* a) Kapcsoló ismétlés. A mezőgazdaságról, annak fejlődéséről, a földbirtok tagozódásáról tanultak felújítása.

b) Célkitűzés: Az ipar fejlődése.

II. *Tárgyalás.* a) Mivel foglalkozik az ipar? *Az ipar a termelésnek az az ága, amely az őstermelés által nyert anyagokat feldolgozza, átalakítja és az ember szükségleteinek kielégítésére alkalmassá teszi.*

b) *Az ipar fejlődése.* a) *A családi vagy házi ipar.* (A legősibb ipar.) *Az ősember hamarabb végzett ipart, mint földmívelést! A földmívelés elterjedésével rendszeresebbé vált. A nyáron termelt nyersanyagokat télen dolgozta fel. A munka*